

21. yüzyıl başlarında yenilenebilir tatlı su kaynakları, gerek dünya nüfusu artışı ile bağlantılı olarak gerekse kirlilik gibi nedenlerle birçok bölgede ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiştir. Bu duruma ek olarak doğal su kaynaklarının bölgesel dağılımında ve kalitesindeki farklılıklar bu doğal kaynağı dünyanın belirli bölgelerinde çok önemli ve stratejik bir hale getirmiştir. Ortadoğu'yu da kısmen içine alan Akdeniz havzası bu bölgelerin başında yer almaktadır.

Akdeniz, batıda Cebelitarık Boğazı, güneydoğuda Süveyş Kanalı ile okyanuslara açılrsa da karakteristik olarak kapalı bir havza özelliği taşır. Tarih boyunca uygarlıkların gelişmesinde önemli bir role sahip olmuş bu havza petrol ve doğal gaz kaynaklarının, aynı zamanda ticari merkezlerin ve okyanuslara açılan su yollarının yer aldığı çok önemli stratejik bir coğrafya parçasıdır.

Akdeniz Havzası, yoğun yaşanan tarihi, sosyo-kültürel yapısının çeşitliliği, çatışmaların ve işbirliği çabalarının iç içeliği, sanayileşmiş kuzey ve kalkınma çabası içerisinde olan güney arasındaki farklılıklarla dünyadaki su sorunlarını bölgesel olarak temsil eden bir mikrokozmos özelliği taşımaktadır. Üç kıtanın bulunduğu bu bölgede, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğindeki siyasi ve ekonomik gelişmeler bölgenin önemini daha da arttırmıştır.

Akdeniz Havzası'nın bir diğer özelliği ise kuzeyde ve güneyde yer alan ülkelerin siyasi ve kültürel yapılarının yanısıra ekonomik gelişmişlik düzeylerinin de çok farklı olmasıdır. Bu farklılık Kuzey Akdeniz ile Güney ve Doğu Akdeniz ülkeleri arasında su potansiyeli ve su kullanımına da damgasını vurmuştur. Kuzeydeki ülkeler kendilerine yetecek miktarda suya sahip iken havzanın güney ve doğusunda halen mevcut olan su sıkıntısının gelecekte daha da yoğun olarak hissedileceği öngörülmektedir. Havzadaki su kaynakları; hızlı demografik büyüme, tarım, kentleşme ve turizm sektörlerinde artan su ihtiyaçlarının baskısı altında bulunmaktadır. Diğer taraftan yeraltı suyunun aşırı kullanımı ve kirlilik gibi nedenlerle su kalitesinde bozulmalar da yaşanmaktadır.

Akdeniz Havzası özel fiziki koşulları nedeniyle kalkınma ile su arasındaki etkileşimin çok özgün nitelikler taşıdığı bir bölgedir. Havzanın, özellikle güney ve doğu kesiminde, su kaynaklarında yaşanacak olan problemlerin sosyo-ekonomik gelişmeyi de olumsuz yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bu durum havzanın kuzeyi ile güneyi arasındaki ekonomik gelişmişlik farkını artırarak havzadaki istikrar ve güvenliği tehdit edebilir.

Su, Akdeniz Havzası'ndaki en değerli doğal kaynaklardan birisi olması nedeniyle aynı zamanda anlaşmazlıkların veya işbirliğinin de potansiyel kaynağı durumundadır. Kısıtlı olan su kaynakları konusunda yapılacak işbirliği, ulusal ve bölgesel ölçekte ekonomik ve sosyal gelişmelere yardımcı olacak yolları açabilir.

Havza için oluşturulan çeşitli senaryolar ve yapılan analizler, özellikle Güney ve Doğu Akdeniz kesimindeki su sıkıntısının gelecekte artarak devam edeceğini ve 21. yüzyılın ilk çeyreğine kadar havzadaki nüfusun yarısının su sıkıntısı baskısı altında yaşayacağını ortaya koymaktadır. Bunun yanısıra Akdeniz Havzası'ndaki ülkelerin bir çoğunda su kaynaklarının bir bölümü ülke dışından gelmekte olup bazı ülkeler de su kaynaklarını menbadaki bir ülkeyle birlikte kullanmak durumundadır. Bu bağlamda havzada su sıkıntısı yaşayan bölgelerde su tahsisi, bir sorun veya işbirliği potansiyeli olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucu olarak havzadaki ülkelerin gerek kendi aralarında ve gerekse bölgesel olarak geliştirecekleri işbirliği politikalarında hidropolitik yaklaşımların da önemli bir yer tutacağı görülmektedir.

Çok da uzak olmayan bir gelecekte Akdeniz Havzası'nda uluslararası gündemin daha da ön sıralarında yer alacağını düşündüğüm bu konuyu, havzanın tarihsel geçmişi, uluslararası ilişkiler ve kuzey ile güney farklılaşması temelinde incelemeye ve teknik olarak değerlendirmeye çalıştım. Bu kitabı Hacettepe Üniversitesi Hidropolitik ve Stratejik Araştırma ve Değerlendirme Merkezi'nde hazırladığım yüksek lisans tezinden hareketle yazdım.

Ancak, bu yayında ele aldığım konu, çok daha kapsamlı çalışmalarla veya bir proje olarak daha detaylı bir şekilde incelenmelidir. Bu yayın, ulusal politikalarımız için de önemli olduğuna inandığım bir konuda bir başlangıç adımı atmak ve bu alandaki mevcut durumu ve olası gelişmeleri ana hatlarıyla ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Konunun kapsamı, multidisipliner çalışma ihtiyacı ve güvenilir verilere ulaşma zorluğu göz önüne alındığında, bu yayın üzerine yapılacak eleştirilere, tamamlayıcı görüş ve önerilere büyük gereksinim olduğunu düşünüyorum. Doğu Akdeniz Havzası'nı daha detaylı bir şekilde inceleyerek sürdürmeyi planladığım çalışmalarım için, bu yayın üzerine çeşitli görüş, öneri ve eleştirilerini iletecek olan kişi, kurum ve kuruluşlara şimdiden teşekkür ediyorum.

Dursun YILDIZ
Mart 2003, Ankara